

NORMELE METODOLOGICE REFERITOARE LA BALANȚA DE PLĂȚI A REPUBLICII MOLDOVA

Balanța de plăți a Republicii Moldova se întocmește în baza Legii Republicii Moldova nr. 548-XIII din 21 iulie 1995 „Cu privire la Banca Națională a Moldovei”.

Balanța de plăți, poziția investițională internațională și datoria externă a Republicii Moldova sunt elaborate trimestrial și anual în milioane dolari SUA. Ele nu includ datele pentru teritoriul din partea stângă a Nistrului, care actualmente nu este controlat de autoritățile administrative ale statului.

Balanța de plăți, poziția investițională internațională și datoria externă sunt revizuite conform orarului, sistematic și transparent:

- Revizuirile periodice ale datelor trimestriale din balanța de plăți, poziția investițională internațională și datoria externă sunt efectuate în fiecare trimestru și pot cuprinde până la trei trimestre precedente;
- Revizuirile periodice ale datelor anuale din balanța de plăți, poziția investițională internațională și datoria externă sunt efectuate de două ori pe an (în timpul compilării variantei preliminare și a celei finale) și pot cuprinde până la trei / patru ani precedenți.

Balanța de plăți este un document statistic de sinteză macroeconomică ce reflectă în mod sistematizat toate tranzacțiile economice ale unei țări cu restul lumii pentru o perioadă de timp. Datele sunt clasificate și compilate conform standardelor internaționale recomandate de Fondul Monetar Internațional în *Manualul Balanța de Plăți* (ediția a 5-a).

DEFINIȚII ȘI PRINCIPII GENERALE

Structural, balanța de plăți este alcătuită din două componente mari: contul curent; contul de capital și financiar. Contul curent include: balanța comercială, balanța serviciilor, balanța veniturilor, transferuri curente. Contul de capital și financiar constă din: transferuri de capital, investiții directe, investiții de portofoliu, derivate financiare, alte investiții, active de rezervă. Situația la articolele contului financiar al balanței de plăți se prezintă în majoritatea cazurilor netă.

În BP sunt reflectate tranzacțiile efectuate între rezidenți și nerezidenți.

O unitate economică este considerată REZIDENT al unei economii atunci când are CENTRU DE INTERES ECONOMIC și sediu permanent în TERITORIUL ECONOMIC al țării în cauză mai mult de un an, indiferent de cetățenie.

TERITORIUL ECONOMIC al unei țări constă din teritoriul geografic administrat de un guvern, unde persoanele, bunurile și capitalul circulă liber și sunt subiectul aceluiași autorități monetare și fiscale. El mai include: spațiul aerian, apele teritoriale,

teritoriile din apele internaționale asupra cărora țara are drepturi exclusive, enclavele teritoriale situate pe teritoriul altor state, cum ar fi reprezentanțe diplomatice, consulat, baze militare etc. Respectiv, enclavele teritoriale de acest gen ale altor state nu sunt incluse în teritoriul economic al țării date.

O persoană fizică sau juridică are CENTRU DE INTERES ECONOMIC într-o țară atunci când există amplasamente în teritoriul economic al țării respective unde sau de unde s-a angajat sau intenționează să se angajeze în activități și tranzacții economice pe o perioadă indefinită sau finită, dar destul de îndelungată de timp (un an sau mai mult).

EVALUAREA tranzacțiilor se efectuează la prețul pieței, acesta fiind definit ca suma de bani pe care un potențial cumpărător o plătește pentru a achiziționa ceva de la un potențial vânzător, când ambii sunt părți independente și urmăresc numai interese comerciale.

Momentul de înregistrare a tranzacțiilor este momentul schimbului de proprietate asupra bunurilor, real sau estimat (cu aproximare rezonabilă a momentului înregistrării), momentul când serviciile au fost prestate sau momentul când creanțele / angajamentele au fost create sau extinse. Tranzacțiile sunt înregistrate urmând principiul de „drept constat” (altfel numit „drepturi și obligațiuni”), cu excepția împrumuturilor care se înregistrează după principiul de „drept declarat”.

Balanța de plăți nu utilizează noțiunea de „plăți” în concepția generală a acesteia, ci de tranzacții, deoarece o parte din tranzacțiile internaționale nu presupun plăți în bani (de exemplu tranzacțiile barter), iar o altă parte în general nu implică plăți (de exemplu moștenirea).

SECTOARE ECONOMICE

La componentele contului financiar al balanței de plăți – investițiile directe și de portofoliu, derivatele financiare, alte investiții – datele sunt înregistrate în funcție de sectorul economic la care aparține partea rezidentă implicată în operațiune. Se disting patru sectoare economice:

- autorități monetare – include Banca Națională a Moldovei;
- sector guvernamental – grupează instituțiile guvernamentale și autoritățile publice locale;
- sector bancar – include băncile comerciale din Moldova;
- alte sectoare – contabilizează toate operațiunile cu nerezidenții, efectuate de agenții economici, alții decât cei incluși în sectoarele precedente: întreprinderi industriale și comerciale, de asigurare, instituții financiare nemonetare, gospodării casnice.

TIPURI DE TRANZACȚII

- Schimburi - cele mai numeroase și mai importante tranzacții raportate în balanța de plăți pot fi caracterizate drept un schimb în care un partener

furnizează o valoare economică unui alt partener și primește în schimb o valoare echivalentă.

- Transferuri sunt tranzacțiile în care un partener furnizează o valoare economică unui alt partener fără să primească în schimb o altă valoare.
- Migrarea apare în momentul când individul își schimbă rezidența dintr-o economie în alta, deoarece în procesul migrării persoana își transferă averea în noua țară de rezidență.
- Tranzacții convenționale calculate sunt tranzacțiile estimate (evaluate) și înregistrate în conturile balanței de plăți, dar care nu au la bază fluxuri reale, de exemplu, reinvestirea profiturilor atribuite investitorilor străini etc.
- Reclasificarea și reevaluarea creanțelor și angajamentelor - clasificarea pozițiilor financiare în balanța de plăți se efectuează cu scopul de a pune în evidență unele caracteristici ce relevă intențiile creanțierului sau ale debitorului. Modificarea intențiilor influențează caracteristicile, drept consecință pozițiile financiare devin obiectul unor reclasificări.

Tranzacțiile sus-numite (cu excepția reclasificării și reevaluării care se reflectă numai în poziția investițională internațională) își găsesc oglindirea la diferite articole ale balanței de plăți care sunt structurate în felul următor:

Bunuri. Acest articol include tranzacțiile cu bunuri care traversează hotarul țării, specificându-se cele la care are loc transferul de proprietate (bunuri generale, procurarea de bunuri în porturi de către cărauși, aurul nemonetar) și cele la care nu are loc acest transfer (bunuri pentru prelucrare, reparații de bunuri).

Servicii. Acest articol cuprinde toate categoriile de servicii prestate între rezidenți și nerezidenți:

- servicii de transport – se specifică transportul aerian, feroviar, auto, maritim, transport prin gazoducte. Pentru fiecare tip de transport, cu excepția celui prin gazoducte, se specifică transportarea de mărfuri, de pasageri și alte servicii de transport (încărcare / descărcare, deservirea unităților de transport etc.);
- călătorii – la acest articol pe credit se înregistrează cheltuielile efectuate de către nerezidenți în timpul sejurului lor în Moldova, fiind divizate în călătorii de afaceri și personale, pe debit se reflectă cheltuielile de aceeași natură efectuate în străinătate de către rezidenți;
- servicii de comunicații – acest articol grupează fluxurile aferente serviciilor poștale și de telefonie, utilizării rețelelor de telecomunicație, transmiterii datelor etc.;
- servicii financiare – cuprind comisioane bancare pentru serviciile de intermediere bancară între rezidenți și nerezidenți și pentru servicii auxiliare;
- alte servicii, cum ar fi cele de construcții, de asigurare; de informatică și informaționale; royalty și onorarii pentru licență; culturale și de recreație; guvernamentale; alte servicii de afaceri. La fiecare din aceste servicii se înregistrează fluxuri aferente tipului dat de servicii.

Venituri. Înregistrează două tipuri de fluxuri între rezidenți și nerezidenți:

- (1) venituri sub formă de compensare pentru muncă ce reprezintă remunerările (sub orice formă) plătite de angajatori angajaților (inclusiv de frontieră și sezonieri), atunci când atribuția rezidențială a părților este diferită. Aceste remunerări includ de asemenea taxele plătite sub formă de impozite în țara gazdă, înscrierea compensatorie a cărora fiind reflectată la articolul „Transferuri curente”. Cheltuielile efectuate de angajați în țara gazdă se înregistrează compensatoriu la articolul „Călătorii”;
- (2) venituri din investiții ce reprezintă operațiuni aferente creanțelor și angajamentelor externe sub formă de investiții directe, investiții de portofoliu, alte investiții și active de rezervă. La intrări ele includ venitul către încasare provenit din capitalul investit sau împrumutat în exterior de către rezidenți, la ieșiri se reflectă venitul nerezidenților obținut din capitalul investit în Moldova sau împrumutat rezidenților.

Transferuri. Acest articol constituie înscrierea de contrabalansare pentru resurse materiale sau financiare primite sau acordate fără acordarea sau primirea unei valori compensatorii. Transferurile sunt divizate în transferuri curente și transferuri de capital, distingându-se cele din sectorul guvernamental și cele din alte sectoare. Exemple de transferuri curente des întâlnite în practică sunt ajutoarele umanitare și asistența tehnică, iar de transferuri de capital – anularea datoriei de către creditor, transferurile migranților.

Investiții directe. Investitor direct într-o întreprindere este acel investitor care deține 10% sau mai mult din acțiuni (pentru unități pe acțiuni) sau echivalentul lor (pentru unități fără acțiuni). Relația „investiție directă” se extinde asupra întreprinderilor în care s-au investit bunuri materiale și / sau bani și asupra întreprinderilor asociate cu ele, adică se referă la investițiile între întreprinderile asociate, filialele și centralele lor. Ca parte componentă se evidențiază capitalul în acțiuni, venitul reinvestit și alt capital (cum ar fi împrumuturile contractate între întreprinderi legate prin relații de investiții directe). Investițiile directe nu se înregistrează în bilanțul de plăți pe principiul active / pasive, ci pe principiul direcției investiției: investiții directe în străinătate (care au sens economic de creanțe (active)), investiții directe în economia națională (care au sens economic de angajamente (pasive)).

Investiții de portofoliu sunt sub formă de:

- titluri de participare de natura acțiunilor (în cazul în care investitorul deține mai puțin de 10% din capitalul social);
- titluri de creanțe / angajamente, care la rândul lor se divid în obligațiuni și în instrumente ale pieței monetare.

Derivate financiare sunt instrumente financiare corelate cu alte instrumente financiare sau cu un indicator, sau cu un element suport, prin intermediul cărora riscurile financiare pot fi comercializate pe piețele financiare. Ele grupează operațiunile cu swap-uri, opțiuni, depozite de garanție ș. a. și sunt înregistrate în bază netă.

Alte investiții sunt prezentate în două grupuri: active (creanțe - cerințe către nerezidenți) și pasive (angajamente față de nerezidenți). Ele includ operațiunile cu active și pasive financiare care nu figurează la rubricile investiții directe, investiții de portofoliu sau derivate financiare. Alte investiții includ credite comerciale, împrumuturi, valută și depozite și alte active / pasive.

Anumite concretizări necesită articolele „Credite comerciale” și „Alte active / pasive”.

Creditele comerciale se acordă în cazul în care plata pentru mărfuri sau servicii se efectuează mai târziu sau mai devreme de momentul efectuării schimbului de proprietate asupra acestora, ceea ce de obicei se specifică în contractul tranzacției. Acordarea de credite comerciale nu duce la apariția hârtiilor de valoare. În balanța de plăți a Moldovei la acest articol se înregistrează plățile / livrările în avans, mijloacele nerepatriate din exportul de mărfuri, avansurile pentru importuri neonorate, barterul neechivalent etc.

La „Alte pasive” se reflectă diverse arierate: la deservirea împrumuturilor externe, la plățile pentru importul de mărfuri (de exemplu, pentru resurse energetice) etc.

Active de rezervă reprezintă activele externe ale statului gestionate de autoritățile monetare. Ele pot fi utilizate pentru finanțarea directă a deficitului balanței de plăți sau pentru o influență indirectă asupra lui (printr-o intervenție pe piețele valutare cu scopul reglării cursului monedei naționale etc.).

În activele de rezervă sunt incluse: aurul monetar, drepturile speciale de tragere, poziția de rezervă la FMI, activele în devize liber convertibile și în hârtii de valoare.

Ca moment metodologic unic pentru articolele contului financiar se prezintă structurarea lor pe sectoare: autorități monetare, guvernamental, bancar, alte sectoare, iar pentru investițiile de portofoliu și alte investiții - structurarea suplimentară în funcție de termen: pe termen lung și pe termen scurt.

MODALITATEA DE ÎNREGISTRARE A DATELOR

La baza întocmirii balanței de plăți stă principiul dublei înregistrări. Fiecare tranzacție este reprezentată prin două înregistrări egale ca valoare absolută, dar opuse ca semn. Una din aceste înregistrări se efectuează pe credit cu semnul plus, iar cealaltă – pe debit cu semnul minus. De exemplu, în cazul efectuării unei operațiuni de export în BP valoarea tranzacției va fi reflectată pe credit la articolul „Export” și pe debit la articolul „Active - valută și depozite”. Astfel, suma tuturor înscrierilor pe credit este identică cu suma tuturor înscrierilor pe debit, iar soldul net al înregistrărilor din BP trebuie să fie zero. În practică, însă nu se întâmplă așa, deoarece datele pentru diferite articole sunt furnizate din diferite surse, ca rezultat se obține un sold net debitor sau net creditor, numit „Erori și omisiuni”.

A. Operațiunile ce generează intrări / încasări se înregistrează după cum urmează:

- pe credit:

- exportul de bunuri și servicii, obținerea venitului la factori de producție deținuți de rezidenți și utilizați de nerezidenți sau la titluri de valoare în posesia rezidenților, emise de nerezidenți;
- investițiile străine în Moldova, sustragerea investițiilor moldovenești de peste hotare, împrumuturile acordate de nerezidenți rezidenților, rambursarea împrumuturilor acordate de rezidenți nerezidenților, vânzarea titlurilor moldovenești nerezidenților și vânzarea de către rezidenți a titlurilor străine nerezidenților;

- pe debit:

- sunt înscrise încasările primite drept compensare la operațiunile indicate mai sus la credit (majorarea creanțelor sau diminuarea angajamentelor vizavi de nerezidenți).

B. Operațiunile ce generează ieșiri / plăți se înregistrează după cum urmează:

- pe debit:

- importul de bunuri și servicii, plata venitului provenit din utilizarea de către rezidenți a factorilor de producție deținuți de nerezidenți sau la titluri de valoare în posesia nerezidenților, emise de rezidenți;
- investițiile moldovenești în străinătate, retragerea investițiilor străine din Moldova, împrumuturile acordate de rezidenți nerezidenților, rambursarea împrumuturilor acordate de nerezidenți rezidenților, cumpărarea titlurilor străine de către rezidenți și răscumpărarea de către rezidenți a titlurilor moldovenești în posesia nerezidenților;

- pe credit:

- sunt înscrise plățile efectuate drept compensare la operațiunile indicate mai sus la debit (diminuarea creanțelor sau majorarea angajamentelor vizavi de nerezidenți).

C. Transferuri curente

Spre deosebire de operațiunile descrise la literele A și B, care presupun angajamente reciproce, transferurile curente contabilizează înregistrarea opusă (dublă) a bunurilor și serviciilor primite sau furnizate gratuit, precum și a ajutoarelor bănești și a altor operațiuni de transfer unilateral, cum ar fi contribuția Moldovei în organisme internaționale sau transferurile angajaților.

D. Erori și omisiuni

Modalitatea de înregistrare în balanța de plăți, bazată pe contabilizarea în partidă dublă, implică o egalitate a totalului de înscrieri pe credit și pe debit. Totuși, o rubrică de ajustare se face necesară prin faptul că înscrierile pe credit și debit nu sunt efectuate simultan pentru fiecare tranzacție, în baza unui și aceluiași document, cum cere un veritabil sistem de contabilizare în partidă dublă. De fapt, datele din diverse articole sunt

primite din documente, care provin din diferite surse statistice. Erori și omisiuni, precum și alte decalaje pot apărea și în urma variației ratelor de schimb sau din suprapunerea perioadelor de raportare.

SURSE DE INFORMAȚIE

Principalele surse de informație utilizate pentru colectarea datelor aferente balanței de plăți sunt Biroul Național de Statistică (datele despre comerțul de mărfuri, servicii, investiții directe și de portofoliu), sectorul bancar (băncile comerciale, casele de schimb valutar și departamentele BNM), instituțiile guvernamentale (Ministerul Finanțelor; Ministerul Economiei și Comerțului; Ministerul Educației, Tineretului și Sportului); alte instituții publice sau private (datele despre transport, asigurări și turism); reprezentanțele organismelor internaționale în Moldova.

Datele din sursele menționate sunt completate cu cele din Sistemul de Raportare a Tranzacțiilor Internaționale (SRTI). Prin SRTI prezintă date două categorii de respondenți:

(1) băncile comerciale și departamentele Băncii Naționale a Moldovei, care raportează datele aferente operațiunilor bancare internaționale efectuate atât în numele clienților cât și în nume propriu;

(2) agenții economici – rezidenți ce și-au deschis conturi în băncile din străinătate, care raportează datele despre mișcarea mijloacelor din aceste conturi.

Pe lângă datele colectate prin rapoarte statistice sunt efectuate un șir de estimări și ajustări în scopul îmbunătățirii calității și plenitudinii datelor.

Import / export de bunuri

- Prețurile CIF ale mărfurilor importate se recalculează în prețuri FOB, considerând 10% din volumul importurilor din CSI și 6% din volumul importurilor din restul țărilor drept costul serviciilor de transportare. Recalcularea nu se efectuează pentru mărfurile importate din țările vecine (România și Ucraina);
- Datele oficiale despre importul / exportul de bunuri efectuat de persoane fizice, înregistrate de Serviciul Vamal, sunt completate cu estimările BNM.

Servicii

Servicii de transport

- Valoarea serviciilor de transportare a mărfurilor importate sunt ajustate cu datele derivate din recalcularea prețurilor CIF în prețuri FOB (vezi compartimentul import / export de mărfuri), cu divizarea lor estimativă pe tipuri de transport (feroviar, aero, auto etc.).

Servicii de călătorii

- Se estimează volumul serviciilor de călătorii importate / exportate de către rezidenții / nerezidenții ce își fac studiile peste hotare / în Moldova. Estimările sunt efectuate în baza numărului de studenți, elevi, stagiați etc., aplicând un coeficient empiric privind cheltuielile suportate, diferențiat după țările de studii. Aceeași metodă se aplică și la estimarea serviciilor de călătorii de care beneficiază:

- persoanele fizice ce importă / exportă mărfuri,
- artiștii în turnee în străinătate / în Moldova;
- Cheltuielile de călătorii efectuate de rezidenții ce lucrează peste hotare sau de consultanții străini în Moldova sunt estimate aplicând un coeficient empiric la valoarea compensării pentru muncă sau la valoarea proiectului de asistență tehnică, respectiv.

Venituri

- Compensarea pentru munca rezidenților peste hotare se estimează luând la bază datele statistice din SRTI privind transferurile bănești efectuate de peste hotare de către individuali. Aceste date sunt ajustate luând în considerație trendurile în evoluția piețelor interne de imobiliar și de mărfuri de consum ce implică și fluxurile neînregistrate de valută în numerar;
- Estimarea veniturilor din munca nerezidenților în Moldova este efectuată în baza datelor primite prin anchetarea reprezentanțelor instituțiilor internaționale plasate în Moldova, precum și a datelor Biroului Național Migrațiune despre numărul străinilor ce lucrează în Moldova în baza contractelor de muncă pe termen scurt.

Transferuri curente și de capital

- Estimarea transferurilor angajaților este efectuată aplicând metode similare cu cele folosite la estimarea compensării pentru muncă;
- Transferurile migranților ce pleacă / sosesc la loc permanent de trai sunt calculate în baza numărului de emigranți / imigranți și a valorii medii a averii acestora (casă, mașină etc.).